

“Kvinne, ta ansvar og ledelse i dine egne hender”

Historien om Henny Dons

LISBETH MIKAELSSON

“Hadde hun levd i dag, ville hun vært biskop!” Replikken kom med ettertrykk i en samtale om Henny Dons, formann i Lærerinnenenes Misjonsforbund (LMF) gjennom mer enn 40 år. Hennes portrett fortjener utvilsomt en plass i sentrum ved 100-årsjubileet. Denne kvinnens virkefelt omfatter imidlertid langt mer enn LMF.¹

Da Ingrid Bjerkås i 1961 ble den første kvinnelige prest i Den norske kirke, var Henny Dons en dame på 87 år. Vigslet prest kunne hun ikke bli, men åpne veien for kvinnelige prester har hun vært med på. Henny Dons kjempet for et større rom for kvinner i kirke og misjon. Det gjorde hun fortrinnsvis på samme måte som så mange av datidens kvinner: gjennom organisasjonsarbeid. Man kan trygt kalle henne en grossist i styreverv. Det Norske Misjonsselskap, Norges Kristelige Ungdomsforbund (KFUK/KFUM) og Norske Kvinners Nasjonalråd var også blant organisasjonene som fikk nytte godt av hennes engasjement og kapasitet.

Henny Dons' liv lar seg ikke romme i en kort artikkel. Vi skal her ta for oss personen og gi en oversikt over hennes virke. I et kvinnehistorisk perspektiv er det Henny Dons' kvinnesyn og engasjement for å utvikle kristne kvinners kompetanse, ansvar og innflytelse i årtiene omkring forrige hundreårsskifte som er mest interessant, og dette temaområdet skal derfor vektlegges spesielt. Her er dessuten hennes posisjon som LMF-formann sentral. I

norsk sammenheng må Henny Dons regnes som en særs viktig person når det gjelder moderniseringen av det kristne kvinnesynet.

Livshistorisk oversikt

Henrikke Margrethe Dons ble født 25. mai 1874 på gården Aker i Eiker i Buskerud som datter av hospitalsforstander Johannes Albrecht Dons (1839–1921) og hans hustru Johanne Marie, født Fleischer (1850–1943). I 1883 flyttet familien Dons til Kristiania. Her fikk den unge piken en god utdanning, først tok hun midtelskoleeksamen ved Nissens Pigeskole i 1891, og senere avla hun den høyere lærerprøven ved Asker seminar i 1897. Hun praktiserte som lærerinne i folkeskolen fra 1899 til 1917, først i Bærum (1897–1900) og deretter i Kristiania (1900–1917). I 1917 begynte hun i stillingen som landsbarnesekretær i Det Norske Misjonsselskap, og denne stillingen hadde hun til hun gikk av med pensjon i 1939. En rekke organisasjoner fikk glede av hennes sjeldne arbeidskapasitet (se nedenfor). Som 90-åring var Henny Dons fortsatt full av engasjement for hjertebarnet LMF. Det viser et intervju i *Vårt Land* i 1964. Da hadde hun fremdeles krefter til en omfattende korrespondansevirksomhet, 600 brev sendte hun til kontakter hjemme og ute i 1963. På sine eldre dager kunne hun glede seg over hedersbevisninger: I 1962 fikk hun Kongens fortjenestemedalje i gull, og i 1965 ble hun æresmedlem i Norske Kvinners Nasjonalråd. I Henny Dons' travle liv ble det ikke rom for ekteskap. Hun døde 14. juni 1966.²

I H.E. Wisløffs *Hva livet har lært meg* (1952) forteller Henny Dons at interessen for misjon ble vakt i Hardanger i hennes unge år. Hun var kommet til Rosendal for å være lærerinne for barna til doktor Bugge. Hennes forgjenger i denne stillingen var reist til Madagaskar som lærerinne for misjonsprest Røstvig's barn, og det var hennes brev til familien Bugge som ble den unge frøken Dons' første kontakt med misjonen. I Rosendal ble hun med i en misjonsforening. På denne tiden opplevde hun også et gjennombrudd til personlig kristentro. Etter avlagt lærerinneeksamen søkte hun Det Norske Misjonsselskap og ble antatt som lærerinne til arbeidet i Sør-Afrika, men sykdom forhindret henne fra å reise, noe hun tolket som uttrykk for Guds vilje – hennes arbeidsplass skulle være i hjemlandet.³

Referansen til Guds vilje er ingen tom frase. I den upubliserte teksten "Lærerinnenes Misjonsforbund. L.M.F. Minnebok" for-

teller Henny Dons om en drøm hun hadde før lungesykdommen forpurret misjonærplanene hennes. I drømmen stod hun på en jernbanelinje og hørte en røst som sa at den ene skinnen var bibelstudium, den andre misjonsstudium, gå den veien. Drømmen gjorde henne trygg på at Gud ledet begivenhetene da sykdommen rammet. Senere i samme tekst sier hun at formannstillingen i LMF var noe av en utløsning av hennes misjonskall.⁴ Hun var et "bønnemenneske" som praktiserte planmessig forbønn.

En travel virksomhet som foredragsholder, styrerepresentant og delegat preget Henny Dons' liv. Stillingen som landsbarnesekretær i NMS medførte mye reisevirksomhet og muligheter for samvær med lokale LMF- og KFUK-grupper. I 1928 oppholdt hun seg i 7 måneder i Sør-Afrika, der hennes misjonsfelt ville ha vært. Turen ble finansiert gjennom en gave fra LMF-medlemmene på 3900 kroner som ble overrakt Henny Dons på jubileumslandsmøtet i 1927.⁵

Skribenten

Henny Dons har utgitt en mengde artikler, hefter og bøker som gjenspeiler hennes interesser for misjon, bibelstudier, kvinnespørsmål og kristent arbeid for barn og ungdom. Atskillig upublisert materiale finnes også etter henne. Mye av dette har ganske sikkert vært brukt til foredrag, undervisning og forkynnelse. En enorm brevproduksjon var stilet til misjonærer og andre i hennes omfattende nettverk. Hun var redaktør i KFUKs *Vort Blad* i 11 år, i NMS' *Missionselskapets Barneblad* i 10 år (fra 1918), og i 24 år redigerte hun LMFs blad *Misjonshilsen*.⁶

Flere av bøkene hennes er beregnet på barn og ungdom i søndagsskoler og KFUK. Pedagogen Henny Dons kommer til uttrykk når hun i heftet *Stift barneforeninger for missionen* (1919) og den lille boken *Hedningemisjonen i søndagsskolen* (1923) foreslår aktiviteter og opplegg for barneforeninger og søndagsskole som skal stimulere barnas interesse for misjon. Hun poengterer at barna selv skal være aktive, de må få lov å fortelle og samle stoff som skal legges fram. Her hører det med at Henny Dons tok seg tid til å drive hobbykurs for ledere av barneforeninger. *Hedningemisjonen i søndagsskolen* inneholder 54 misjonsfortellinger som kan egne seg for barn, og her viser hun seg som en fortellingspedagog: "Og for å kunne vekke barnas interesse og kjærlighet til misjonen må en søndagsskolearbeider kunne *fortelle, fortelle, fortelle* og atter *fortelle* for barna om misjonen."⁷

“Misjonskultur” er et begrep for den folkelige og velorganiserte blandingen av hygge, håndarbeid og oppbyggelse i misjonens foreningsliv. Henny Dons tilrettelegger misjonskulturen på barnenivå. I hennes funksjonstid som barnesekretær i NMS vokste antall barneforeninger fra 300 til 1100.⁸

Når det gjelder mer kvinneorienterte utgivelser, kan en peke på “Kvindens oppgave og arbeide i missionen” i *Kvindens missionsarbeide* (1923), *Den kristne kvinne og bedningemisjonen: en historisk oversikt* (1925) og *Bibelens kvinner: bibelstudier* (1928). I tillegg har hun skrevet offentlig om temaet kvinner/religion/misjon i artikler og andre skrifter.

Den lille boken *Den kristne kvinne og bedningemisjonen: en historisk oversikt* er et godt vitnesbyrd om hennes utsyn og kunnskaper. Her plasseres norske kvinners misjonsvirksomhet i en historisk kontekst som både er nasjonal og internasjonal. Forfatteren behandler blant annet de amerikanske kvinneemisjonsselskapene, teologiske fordommer mot kvinner, kvinnes friere stilling i den tidlige haugianismen, Gustava Kiellands misjonsforening, kvinnelig stemmerett i Misjonsselskapet og andre emner som i de senere år er blitt tatt opp for fullt i forskningen omkring kvinner og misjon.

Henny Dons har vært inspirert av kvinnebevegelsen i sin samtid, og trekker en linje mellom denne og misjonens kvinner, f.eks. i artikkelen “Kvinders arbeide for missionen” i verket *Norske Kvinder* (1914). I den langt senere artikkelen “Misjonen og vestens kvinnebevegelser” (1947), hyller hun den vestlige kvinnebevegelsen og gir uttrykk for at kvinners arbeid for kvinner i misjonen historisk sett er en frukt av denne bevegelsen.⁹ Her vil nyere forskning langt på vei gi henne rett. Henny Dons’ oppfatninger og innsats er et klart eksempel på “misjonsfeminisme” slik denne kategorien er blitt utformet i aktuell forskningslitteratur.¹⁰

Emansiperte lærerinner

Henny Dons tilhørte en elite av kvinnesaksorienterte organisasjonsledere i Kristiania, sammen med blant andre Ragna Nielsen (Norsk Kvindesagsforening), Anna Rogstad (Kristiania Lærerinneforening, Norges Lærerinneforbund), Anne Holsen (Kvinnestemmerettsforeningen) og Gina Krog (Norske Kvinners Nasjonalråd). Som Henny Dons var disse lærerinner av profesjon. Det er ingen tilfeldighet at lærerinner figurerer som ledere og frontskikkelser i perioden omkring forrige hundreårsskifte. De var

vant til å føre ordet og stå foran forsamlinger, og de tilhørte fortroppen når det gjelder profesjonaliseringen av kvinner i arbeidslivet. Mange av dem var ugifte og opptatt av at kvinner ikke bare skulle verdsettes som hustruer og mødre. Dette er generelle bakgrunnsfaktorer som hører med i bildet av Henny Dons.¹¹

Det tok tid og kostet kamp før de kvinnelige lærerne ble likestilt med de mannlige i utdanning, lønn og karrieremuligheter.¹² Da Henny Dons virket som lærer i Kristiania-området, stod kvinnesak og likestilling på dagsorden i lærerinnenenes fagorganisasjoner, ikke minst i hovedstaden, der den markante kvinnesakskvinnen Anna Rogstad styrte Kristiania Lærerindeforening. Hun brukte foreningen til å arbeide for lærerinnenenes samhold og standsinteresser. Under hennes lederskap tok foreningen opp likelønn, utdanning og adgang for kvinner til å søke overordnede stillinger i skolen.¹³ Henny Dons synes ikke å ha spilt noen fremtredende rolle i lærerinneforeningen, men hun må ha vært medlem, ihvertfall figurerer hun i jubileumboken *Oslo lærerinnelag gjennom 100 år 1866–1966* som en av deres kjente "profiler". Det som fortelles om henne her handler om innsatsen i det kristne organisasjonsarbeidet, særlig LMF. At Henny Dons har mottatt viktige impulser fra foreningens fremtredende kvinnesaksaktivister og deres argumentasjon virker imidlertid sannsynlig.

Organisasjonsmennesket

Framveksten av det moderne organisasjonssamfunnet er en hovednøkkel til kvinnesakens økende engasjement i samfunnet og deres kamp for borgerrettigheter, lønnsarbeid, likestilling og innflytelse. En første fase i denne historien er nettopp misjonen og det kvinnelige foreningslivet som skjøt fart fra midten av 1800-tallet. Kvinneorganisasjoner ble skapt i erkjennelse av at kvinner trenger særlige redskaper for sine interesser og behov, og at kvinner skulle ledes av kvinner.

For Henny Dons ble ledervervet i LMF en av flere offentlige plattformer. Det er ingen enkel sak å holde rede på alle hennes engasjementer. Hun var medlem i Kvinnelige Misjonsarbeidere og i Hvite Bånd. Hun var blant stifterne av Norges kristelige lærerforbund i 1909, der hun satt i det første styret. Også Norges Missionsstudieråd fra 1911 (oppløst 1917) talte Henny Dons blant stifterne, og også her var hun styremedlem. I Norske Kvinners Nasjonalråd satt hun i styret fra 1910 til 1919. Hennes mest langvarige lederposisjoner var knyttet til LMF og Ungdomsfor-

bundet. Vi skal i egne avsnitt omtale hennes innsats i Ungdomsforbundet og deretter gå nærmere inn på ulike kvinnerettede misjonstiltak i hovedstaden, der Henny Dons var med og trakk i trådene.

Lederposisjonen i LMF var utvilsomt sentral for den innflytelsen hun fikk. LMF representerte en uavhengig økonomi, en voksende, ressurssterk medlemsskare som kunne mobiliseres hvis det trengtes, og et omfattende nettverk som også inkluderte nordiske søsterorganisasjoner. LMF var ingen basar- og håndarbeidsforening, men en samling av profesjonelle kvinner som betalte kontingent og bidrag med egne lønnsinntekter – et spørsmål ikke bare om økonomi, men like mye om identitet.¹⁴ Formannsvervet i LMF ga tyngde. At Henny Dons dertil var leder i KFUK medvirket selvsagt også til at hun ble en av de mest sentrale aktørene da kvinner erobret nye skanser i misjonen.

Den karakter LMF hadde som en støtteorganisasjon bidrar i noen grad til å forklare hennes rolle. LMF har ikke sendt ut egne misjonærer, men har gitt underhold til enkelte lærerinner som er blitt utsendt av andre selskaper. LMF er basert på samarbeid med andre organisasjoner. Den har vært fri til å støtte enkelttiltak av spesiell interesse; og slik har den kunnet influere på utviklingen i samarbeidsorganisasjonene. LMFs nærmeste samarbeidspartner har vært Det Norske Misjonsselskap (NMS), og det viktigste samarbeidsprosjektet med NMS var nok utdanningen av kvinnelige misjonærer, som danner bakgrunn for opprettelsen av Misjonsskolen for kvinner i 1920.

Henny Dons var blant de fem lærerinnene som stiftet Lærerinnenes Misjonsforbund i 1902, etter forslag fra svensk LMF, som ble startet i 1899. Fram til 1905 var hun sekretær. I det året døde formannen Ottine Ottesen, og Henny Dons overtok etter henne. Formannsvervet beholdt hun helt frem til 1946. Av Henny Dons' "L.M.F. Minnebok" fremgår det at det var hun selv som var norsk initiativtaker. Protokollen om stiftelsen og de første møtene viser på samme måte hvor avgjørende Henny Dons' rolle var. Brevet fra svensk LMFs Anna Granquist med spørsmål om å ta skritt til å starte en norsk søsterorganisasjon var skrevet til Henny Dons, som da kontaktet kolleger hun trodde ville ha interesse av en slik organisasjon.¹⁵ Engasjementet for LMF var med Henny Dons resten av livet.

Kamp mot "taushetsdogmet"

Da Henny Dons var ung, fantes det atskillige geistlige autoritets-skikkelser som med Bibelen i den ene hånden og skaperordnings-teologi i den andre kunne slå fast at kvinnen skulle skjøtte sitt stille, oppofrende og underdanige kall som mor og hustru innenfor husets fire vegger. Luthersk skikk og kvinneideal var at kvinner skulle tie i forsamlingen og "være i det stille" – ikke tale of-fentlig, ikke utfordre menns monopol på å definere verden og religionen. De som var kommet mer på glid kunne nok gå med på at kvinnen hadde et arbeid å gjøre utenfor hjemmet, men i hjemmet lå likevel de primære oppgavene som kvinnene ut fra sin natur og guddommelige bestemmelse var tildelt. Antifeminister proklamerte at uavhengighet og likestilling var imot kvinnens natur, "ribbennaturen", og ville føre til oppløste hjem og familier. Kvinnebevegelsen ble forbundet med sekularisme og samfunnsnedbrytende krefter.¹⁶ Kjent er det hvorledes biskop J. C. Heuch tordnet mot kvinnelig stemmerett fra Stortingets talestol i 1890-årene.¹⁷

I sine skrifter er ikke Henny Dons noen utpreget polemiker, men hun skjuler ikke sin avsmak for kvinneundertrykkende kjønnstenkning. I *Den kristne kvinne og bedningemisjonen* (1925) siterer hun fra en norsk oversettelse som kom i 1856 av den svenske presten Wallins avhandling "Qvindens ædle og stille kald":

det er imod kvindens baade natur og bestemmelse at være anset, være omtalt, bli bemærket. Hendes maade at se, tænke og være paa maa bestemmes efter andre regler end mandens. Hvis hun blander sig i de viktigere anliggender som bare vedkommer manden, da blir hun det modbydelige, egenkjærlige væsen, som i afskyelighed blot kan sammenlignes med den anden grovere slags frækhed. Hun har overtraadt kvindelighedens grænse, og uskyldsensgen har rødmende skilt sig fra hende.¹⁸

Denne oppfatningen bestemte kvinners oppdragelse og stilling, sier Henny Dons kort, og føyer til at man kan forstå at den frigjøringen på det åndelige, økonomiske og sosiale plan som kvinnene vant i det 19. århundre kostet arbeid og kamp.

Talefrihet og likestilling kom gradvis. Henny Dons var selv direkte involvert i den kirkelige liberaliseringen som førte til at kvinner fikk lovfestet adgang til å tale i kirkerommet. I begynnelsen av det 20. århundre var det slett ikke sjeldent at kvinner opptrådte som forkynnere og talere, også statskirken åpnet sine dø-

rer mange steder og slapp kvinnene til i kirkerommet, selv om det var mot loven. Fra 1888 hadde leke menn fått adgang til å preke i kirken utenom de vanlige gudstjenestene, men dette gjaldt ikke for kvinner.¹⁹ I året 1911 skjedde det en endring.

Under misjonssommerskolen på Framnes, 3.– 7. juli 1911, den første i sitt slag, var Vikør kirke der møtene ble holdt, stengt for Henny Dons da hun holdt sitt foredrag om "Enhet".²⁰ Hun måtte tale i friluft. En av tilhørerne var emissær Knut Rettedal, som forteller i sin bok *Kvinnens plass og rett i misjonsarbeidet* (u.å.) om situasjonen som oppsto da det ble utrygt for regn. Da fikk møtelederne et dilemma: Ville regnet forhindre det planlagte friluftsmøtet og loven forhindre at man kunne ha møtet innendørs i kirken? Rettedal foreslo halvt i spøk for en teolog at Henny Dons kunne holde sin tale på trappen utenfor kirkedøren og at en mann innenfor som hørte hva hun sa kunne rope det ut til forsamlingen inne i kirken. Teologen syntes imidlertid ikke det var morsomt.²¹ Hva Henny Dons tenkte og uttalte i sakens anledning, tier historien om.²²

I samme år var Henny Dons en av seks kjente kristne kvinner som i et brev til regjeringen ba om at kvinner måtte få adgang til å benytte kirkene på samme måte som leke menn, og at regjeringen måtte se til at den kristne kvinnes innflytelse i kirken ble ivaretatt. Brevet var foranlediget av at kirkestyret hadde nektet to fremtredende utenlandske predikanter, Mrs. Bramwell Booth fra Frelsesarméen og presten Anna Shaw å tale i kirker i Bergen og Oslo, en sak som hadde vakt stor oppsikt og blitt møtt med protester fra ledende kvinnesakskvinner.²³ Protestene førte frem. Kvinner fikk i statsråd i desember 1911 adgang til å tale i kirkene, men det måtte være foredrag av mer opplysende art, ikke forkynnelse. Likevel var det en viktig seier. I minneboken om LMF kommenterer Henny Dons den positive forandringen som var skjedd for kvinner når det gjaldt å opptre som forkynnere. Den 20. oktober i 1927 talte hun i Bergen domkirke fra selveste prekestolen under et møte der for KFUK. Til kontrast trekker hun frem sommerskolen på Framnes i 1911.²⁴

Hvordan stilte Henny Dons seg til kvinnelige prester? Jeg har ikke funnet noe direkte uttalt standpunkt til dette spørsmålet i de kildene jeg har undersøkt. I *Misjonsbilsen* nr. 3, 1938, står en liten kommentar til en komiteutredning om kvinnelig tjeneste i kirken. Kommentaren er anonym, men trolig skrevet av Henny Dons som dengang var redaktør. Her oppfordrer hun LMF-

medlemmene til å tenke nøye gjennom saken og avslutter med et spørsmål som mer enn antyder et standpunkt: "Når kvinnen er sjelelig og religiøst likestillet med mannen, hvorfor skal hun da ikke ha adgang til kirkens embeter?"²⁵ I et kapittel kalt "Kvinnen som forkynner og sjelesørger" i det upubliserte manuskriptet "Guds ord til kvinnen"/"Kvinnens stilling i menigheten" uttaler hun seg svært kritisk mot det hun kaller nedvurderingen av kvinner i menigheten. Her refererer hun til kvinnelige salmediktere og kvinners vitnesbyrd i Bibelen og spør hvorfor det nødvendigvis skal være en mann som legger en kvinnes ord frem for menigheten. Manuskriptet er ikke datert, men siden det bl.a. refereres til de to verdenskrigene, kan det antas å være skrevet på slutten av 1940-tallet.

Henny Dons i KFUK

I Norges Kristelige Ungdomsforbund (Norges KFUK-KFUM) var Henny Dons en innflytelsesrik lederskikkelse i mange år. Hun var formann i KFUK i to perioder (1905–1917 og 1932–1941), og satt i forbundsstyret fra 1905 til 1941.

Hun sluttet seg til Oslo KFUK (dengang Christiania UKKF) midt på 1890-tallet, som ung og fersk i sin personlige kristentro. Det var en brytningstid for unge kvinner. Kvinnesak lå i tiden. Den våkne og begavede Henny Dons var seg bevisst at den nye tid i høy grad berørte kristne kvinner og deres stilling i kirken. Det brennende spørsmål for henne da, sier hun, var "Hvilken plass og rett har vi kvinner i arbeidet for Guds rike?" For å få svar meldte hun seg inn i UKKF. Møtet med sekretær Marie Sinding ble avgjørende for henne.²⁶

Marie Sinding var, i motsetning til den "underordningslinje" UKKF-lederen Sophie Pharo stod for,²⁷ en forkjemper for at kvinner skulle ta åndelig ansvar og frigjøre seg fra det hun mente var en tusenårig underkuelse. Dessuten burde unge piker opplæres til selvstendighet og ansvar av kvinnelige ledere.²⁸ Sinding inviterte Henny Dons til å tale på et ledermøte i pinsen 1899 over temaet "De unges krav til lederne i UKKF". Der fikk lederne det glatte lag av den unge lærerinnen:

Dere har hygget og underholdt for oss unge, men uten å stå i levende kontakt med oss. Har dere hjulpet oss? Nei. Kvinner har bare hatt med det overflatiske å gjøre. Det som har hatt med sjelen å gjøre, har hun overlatt

til mannen. Vi ber deg kvinne: Ta ansvar og ledelse i dine egne hender.²⁹

Marie Sinding og Henny Dons oppnådde raskt tilslutning i Ungdomsforbundet for at kvinner hadde rett og plikt til å være åndelige ledere. Hvert år fra 1899 til 1907 tok UKKF i Kristiania initiativ til ledermøter, de såkalte "pinsemøtene", der kvinnelige ledere møttes for å diskutere og samrå seg. I årene etterpå satset KFUK på kvinnelig lederutdanning gjennom ulike kurs og skoletiltak.³⁰

Ungdomsforbundet var i de tidlige år mannsdominert, og Henny Dons nølte ikke med å arbeide for å gi UKKF innflytelse i fellesorganisasjonen. De to første sakene som ble kjempet frem var en kvinnelig reisesekretær-stilling og kvinnerepresentasjon i forbundsstyret. Begge sakene ble behandlet på generalforsamlingen i 1905 og vant tilslutning. Henny Dons og Marie Sinding gikk inn i styret som representanter for UKKF.³¹ I mer enn en generasjon preget Henny Dons KFUKs arbeid og holdninger, uttaler Per Voksø og Erik Kullerud i sin jubileumbok om Norges Kristelige Ungdomsforbund. Forfatterne fremhever hennes evne til å vinne andre for sine oppfatninger. Alltid fikk hun full støtte fra forbundsstyret.³²

Damekomiteen og misjonærutdanningen for kvinner

Marie Sinding var en kvinnesaksbevisst forbundsfelle for Henny Dons i KFUK; Bolette Gjør var en lignende alliert i Det Norske Misjonsselskap.

Bolette Gjør (1835–1909), født Nissen, var leder for en av de store misjonskvinneforeningene i Kriiania, misjon var hennes livs interesse. Mye takket være Bolette Gjør fikk kvinnene i Misjonsselskapet større innflytelse, stemmerett og en klarere forståelse av sin viktige rolle i misjonsbevegelsen.

Bolette Gjør redigerte *Missionslæsning for Kvindeforeninger*, et månedlig følgeblad til Misjonsselskapets organ *Norsk Missionsstidende*. *Missionslæsning*s spesielle formål var å formidle stoff fra de norske kvinnelige misjonærene ute og slik styrke båndene mellom dem og kvinneforeningene hjemme. Bladet ble lest av svært mange kvinneforeninger i landet. Kvinneforeningene hadde ikke noen egen fellesorganisasjon, men *Missionslæsning* fungerte som et bindeledd mellom dem. Bolette Gjør var redaktør fra 1884 til sin død i 1909.³³ Denne posisjonen gjorde henne til en de facto leder

av misjonskvinnebevegelsen i Norge. Alliansen med Henny Dons var viktig for dem begge.

Tanken om at de kvinnelige utsendingene, like fullt som de mannlige, behøvde en spesiell utdanning for sin misjonstjeneste kan spores tilbake til NMS-misjonærene på Madagaskar, og særlig til Johanna Borchgrevink som ivret for saken til sin gode venninne Bolette Gjør. Denne sammenkalte en del misjonsinteresserte kvinner i Kristiania, og de tente på idéen om at det var misjonskvinnene hjemme som skulle få i stand en egen utdanning for sine søstre i felten. I *Missionslæsning* september 1900 omtalte Bolette Gjør planen om å utvikle kvinnekurs for "En kvindesag," uten tvil på det rene med de assosiasjoner denne ordbruken måtte vekke.³⁵ Stiftelsesdagen regnes å være 14. juni 1900, da gruppen konstituerte seg hjemme hos fru Gjør. Den fikk navnet Damekomiteen for kurset til uddannelse av missionskvinder. Bolette Gjør var komiteens selvskevne leder.³⁶

Saken ble godt mottatt av hovedstyret i NMS, på den betingelse at kostnadene ble dekket av ekstra gaver. Dette ble akseptert, og fra 1900 til 1919 drev Damekomiteen sine toårige kvinnekurs, finansiert av misjonskvinnene. Kapasiteten var begrenset: I hele dette tidsrommet ble 43 kvinnelige misjonærer utdannet av Damekomiteen.³⁷

Henny Dons ble som LMF-formann medlem i Damekomiteen i 1905, og overtok formannsvervet etter at fru Gjør døde i 1909.³⁸ Hun fikk dermed hovedansvaret for kvinnekursene i en tiårsperiode. LMFs engasjement i utdanningsvirksomheten ble da sterkere. Det viste seg konkret på to måter, for det første i opprettelsen av et elevhjem i LMFs regi, for det andre i planene om en misjonsskole for kvinnelige utsendinger.

Opplegget for kvinnekursene var fra starten at elevene skulle innkvarteres i private familier. Men etter en økonomisk gave fra LMF fikk elevene et eget hjem i Eugeniegte. 22 fra 1912, der Henny Dons og to elever flyttet inn. Henny Dons ble ansatt som bestyrerinne for Hjemmet for kvindelige missionselever, som den lille institusjonen ble kalt.³⁹ Det var adgang for kvinner fra andre misjonsorganisasjoner enn NMS. Elevene hadde de fleste timene ved bibelskolen, men Henny Dons ga selv undervisning i bibel og misjonskunnskap i hjemmet.

I 1910 ble tanken om en misjonsskole for kvinner drøftet både i Damekomiteen og LMFs styre. I *Missionshilsen* slår en anonym "Missionssøster" til lyd for at misjonskvinnene burde hedre

Bolette Gjørs minne med økonomiske bidrag til en fremtidig misjonsskole, en "Bolette Gjørs minne".⁴⁰ Denne tanken slo an i LMF. Styret i organisasjonen mente at en slik skole burde, i god enhets ånd, være åpen for utsendinger fra alle norske misjonsorganisasjoner, ikke bare fra NMS, slik også kvinnekursene var.⁴¹ LMF-styret syntes å ønske å ta regien over denne skoledannelsen. De henvendte seg i 1910 til flere organisasjoner om sine planer, og fikk en positiv respons fra alle unntatt NMS. Lars Dahle avviste tanken om en nydannelse mer uavhengig av NMS.⁴²

Saken var dermed ikke avgjort, og LMF fortsatte å arbeide for sine skoleplaner. Medlemmene ga økonomiske bidrag til skolen.⁴³ For å sette seg inn i hvordan en slik skole fungerte fikk Henny Dons økonomisk støtte fra NMS og LMF til å oppholde seg i fem uker ved Women's Missionary College i Edinburgh i 1911. Her deltok hun i undervisningen og det daglige arbeidet.⁴⁴ På LMF-landsmøtet i 1912 var skole spørsmålet en av de viktigste sakene.⁴⁵

Ifølge L.M.F. Minnebok fikk elevhjemmets styre i 1918 beskjed fra hovedstyret i NMS om at organisasjonen ville opprette en skole begrenset til sine egne kvinnelige misjonærer. Det var allerede kjøpt tomt i Kristiania til skolebygning og internat. LMFs landsmøte i 1919 besluttet da å nedlegge sin virksomhet med elevhjemmet. Henny Dons forteller at de 3328 kroner som LMF hadde samlet inn til hus for en misjonsskole for kvinner, ble sendt til NMS-ledelsen i Stavanger. Et ubrukt beløp på kr 8746 som LMF hadde bevilget til elevhjemmet, ble på det samme landsmøtet avsatt til et fond med navnet "LMFs hjelpefond" til bruk for lærerinner som ville gå ut som misjonærer.⁴⁶ LMF beholdt altså selv mesteparten av skolemidlene.

Hva som ligger bak disse knappe opplysningene er ikke godt å si, men det kan høres ut som om avgjørelsen i NMS-hovedstyret kom overraskende på Henny Dons, og at LMF har følt seg utmanøvrert av sin nærmeste samarbeidsorganisasjon. Der hadde man aldri likt tanken på noen fellesskole. Eller forhandlet Henny Dons med NMS-ledelsen? Hun var på det tidspunktet ansatt som landsbarnesekretær i NMS, og det er vel da lite trolig at hun ikke var involvert i, ihvertfall informert om, planene.⁴⁷ Hvordan det enn har vært, Henny Dons og LMF fortsatte samarbeidet med NMS om Misjonsskolen for kvinner. Henny Dons beskriver innvielsen av skolen i 1920 som en stor begiven-

het, et svar på mange bønner. Hun ble selv tilsatt som bestyrerinne fra starten.⁴⁸ I mange år underviste hun ved skolen.

Henny Dons var stolt over å ha medvirket til at de kvinnelige misjonslevene i 1919 for første gang ble høytidelig innviet til sin tjeneste. Det skjedde i en skolesal på NMS' misjonsskole i Stavanger, og det var NMS-formannen, sogneprest Lunde, som foresto ritualet. LMF og Damekomiteen hadde tatt initiativet til innvielsen overfor NMS – nok et skritt mot likestilling i organisasjonen.⁴⁹

NKN, LMF og MAR

I 1907 grunnla duoen Henny Dons og Bolette Gjør Missionsarbeidernes Ring (MAR), som gikk inn i Norske Kvinners Nasjonalråd (NKN) i 1910 – den første organiserte forbindelsen mellom misjonskvinnene og den borgerlige kvinnesaksbevegelsen. I artikkelen i *Norske Kvinder* fra 1914 omtaler Henny Dons Missionsarbeidernes Ring, men hun sier her ingenting om motstanden denne tilknytningen skapte både i NMS og NKN. I senere trykte skrifter er hun taus om MAR, det gjelder både "Kvindens opgave og arbeide i missionen" (1923) og *Den kristne kvinne og bedningemisjonen* (1925). Hun omtaler MAR i sin minnebok om LMF, men ikke særlig utfyllende. Det kom en henvendelse fra Bolette Gjør i januar 1907 om LMF ville slutte seg til MAR, skriver hun, og det svarte de positivt på.⁵⁰

Norske Kvinners Nasjonalråd var den fremste kvinneorganisasjonen i landet, stiftet i 1904, som en ramme omkring alt organisert kvinnearbeid. Formann var Gina Krog, den ledende skikkelsen blant de norske kvinnesakskvinnene. NKN samlet ulike typer kvinneorganisasjoner under sin paraply, og representerte Norge i den internasjonale organisasjonen International Council of Women (ICW). Gina Krog var skeptisk til de kristne kvinneorganisasjonene og gikk bare motstrebende med på å slippe dem inn i organisasjonen. Hun og hennes meningsfeller i NKN fryktet misjonspropaganda, evangelisering og den tallmessig sterke misjonskvinnebevegelsen.⁵¹

Det var den innflytelsesrike Marie Michelet (1866–1951), leder for Hjemmenes Vels Landsforbund (senere Norges Husmorforbund), som lanserte idéen om at misjonskvinneforeningene burde gå inn i NKN. Michelet mente både at kristne kvinner burde se sitt ansvar for kvinnebevegelsen, og at de mange kvinnene i misjonen burde prege NKN i kristelig retning.⁵² Bolette Gjør,

Henny Dons og Damekomiteen lot seg overbevise av hennes appeller. Men for å få det til måtte kvinneforeningene samles i en fellesorganisasjon, og dermed ble MAR dannet i april 1907.

Medlemsforeningene var fra starten Damekomiteen, to foreninger fra LMF, Finstad misjonskvinneforening og Storelvdalen misjonskvinneforening. Både Bolette Gjør og Henny Dons ble valgt inn i MARs styre, Bolette Gjør som leder.⁵³ Da hun døde tok Henny Dons også over dette lederskapet. MARs tilknytning til LMF ble enda tettere da LMF-ledelsen foreslo at deres blad *Missionshilsen* skulle bli fellesblad for LMF og MAR.⁵⁴

MARs erklærte formål var å styrke interessen for misjonen blant sine medlemmer, bringe misjonskvinneforeninger i nærmere forbindelse med hverandre, og å opplyse disse foreningene om annet arbeid som ble utført av og blant kvinner. Ringens viktigste virkemiddel i arbeidet var et vandrebibliotek. Den fungerte derfor som en lesesirkel.⁵⁵ I en hilsen til LMF fra Bolette Gjør i 1909 beroliger hun dem som var engstelige for en kontakt med kvinnebevegelsen. Her fremhever hun at denne, som hun sier, enestående og verdensomspennende bevegelsen har betydd mye positivt for kvinnens stilling. Å slutte seg til den vil ikke bety at man aksepterer alt, men at man vil kjempe for kristendom og det gode innen bevegelsens rammer.⁵⁶

Etter flere års intern motstand i NKN ble MAR akseptert i 1910.⁵⁷ Henny Dons deltok på NKNs landsmøte i Stavanger i 1910 og ble valgt inn i styret med det høyeste stemmetall, ifølge Marie Michelet. Her satt hun helt til 1919, og virket først som kasserer og senere som viseformann.⁵⁸ I 1912 gikk LMF inn i NKN uavhengig av MAR, og opphevet samtidig forbindelsen med MAR.⁵⁹ Marie Michelet sier i sin selvbiografi *Minner og tidsbilder* (1946) at det ble LMF som representerte misjonen i NKN opp gjennom årene. MARs foreninger gikk gradvis over i lokale råd. Religionen ble etterhvert en godtatt og synlig del av NKN. Ifølge Marie Michelet var Henny Dons' navn alene nok til å berolige de engstelige og urolige i forbindelse med NKN.⁶⁰

MAR møtte imidlertid liten respons blant misjonskvinnene. Deres manglende entusiasme skyldtes ikke minst at NMS og Lars Dahle stilte seg sterkt avvisende til den selvstendige kvinneorganisering MAR representerte og dens NKN-tilknytning. Dahle forbød til og med Bolette Gjør å skrive om dette i *Missionslæsning*. Konflikten mellom partene vakte offentlig oppmerksomhet og ble kommentert i blader og aviser.⁶¹ MAR ble ingen suksesshisto-

rie og ville nok gått i glemmeboken hvis det ikke hadde vært for kvinneforskningen. *Norsk Misjonsleksikon*, med alle sine person- og emneoppslag, har for eksempel ikke noe oppslag om MAR.

Eva og “kvinnens ætt”

Arbeidet Henny Dons nedla i ulike kristne sammenhenger var båret av en personlig visshet om at kvinner hadde en legitim plass i arbeidet for Guds rike. Men hvilket syn hadde hun egentlig på kvinner? Hva er en kvinne for Henny Dons, og hvordan vil hun forklare kvinneundertrykkelse og ikke minst den kvinnefrigjøringen hun selv fikk oppleve?

Henny Dons tilhørte en religiøs bevegelse som har lagt avgjørende vekt på bibeltroskap, og ville hun tilhøre bevegelsen, måtte hun forankre sine holdninger i Bibelen. Det som skjer hos henne kan sammenfattes i at det kristne evangelium og kvinneemansipasjonen smelter sammen, emansipasjonen blir evangelisk. Kvintessensen av hennes syn er at Jesus har gitt kvinnen fullt menneskeverd og frihet.

En tekst der hun klart og utvetydig legger frem sitt syn offentlig er *Bibelens kvinner* (1928). Ifølge forordet er dette en bibelstudiebok beregnet på et treårig studieprogram i KFUK/KFUM om Jesu liv. En kan derfor gå ut fra at teksten har vært lest og diskutert av mange innenfor Ungdomsforbundet. Den var heller ikke ukjent i LMF. I 1929 var temaet til de månedlige bønnelørdager i LMF “Bibelens kvinner”, skrevet av Henny Dons.⁶²

I boken setter hun ikke spørsmål ved Bibelen som åpenbaring og behandler den som en sann tekst også i historisk forstand. På dette viset kombinerer hun her en offensiv kjønnstenkning med en tilsynelatende konservativ, ukritisk og “uvitenskapelig” holdning til Bibelen.

Boken lar den ene kvinneskikkelsen etter den andre passere revy: Eva, Sara, Debora, Miriam, Hulda, Maria, Elisabeth, Martha og Maria, Føbe og Lydia er blant de omtalte. *Bibelens kvinner* demonstrerer at kvinner hverken er perifere eller marginale; Gud handler gjennom dem, de er forbilder og inspirasjonskilder. Med unntak av Eva er det en idealiserende kvinneparade.

Vestlig kjønnsideologi har hatt en av sine sterkeste røtter i skapelsesfortellingens tause Eva, som får navnet sitt av mannen. Definisjonsmakten tilhører Adam i den gamle historien. I den velkjente fortellingen om syndefallet lar Eva seg friste av slangen

til å bryte Guds bud, for deretter å trekke Adam med seg i overtredelsen. Denne bibelske urhistorien har legitimert kvinneundertrykkelse i hele kirkens historie. Dens nærvær i kulturen har utfordret feminister til ulike former for respons. Også Henny Dons er en fortolker av myten. Hun har bakset med historien i mange år, det fremgår blant annet av flere upubliserte tekster som er skrevet etter *Bibelens kvinner*. Felles for hennes tolkninger av den store fortellingen om skapelse-syndefall-frelse er at kvinnen inntar en sentral rolle og at Jesus er kvinners frigjører.

Ifølge *Bibelens kvinner* ble Adam og Eva skapt likeverdige, begge har den samme høye opprinnelse og kall. Dette er åpenbart et viktig poeng for Henny Dons, og det gjentas i senere tekster. Men syndefallet ødelegger likeverdsforholdet, og her slutter forfatteren seg, noe overraskende, til den gamle forestillingen om at kvinnen hadde størst ansvar for syndefallet i og med at fristelsen kom til mannen gjennom henne. Guds dom utsies som kjent at mannen vil herske over kvinnen. Dommen blir til og med radikalisert av forfatteren, som hevder at den innebærer en "karakterforringelse" av den opprinnelige kvinnen, en forringelse som går i arv til hele menneskeslektens kvinner:

Kvinnen blev da satt under mannens formynderskap, vist bort fra Gud, gitt en trelldomsånd, hvis attrå ikke går høiere enn til å behage mannen. Men således var ikke kvinnen skapt. Hun var skapt i Guds billede til å være mannens medhjelp og like. Trellekvinnen er syndens sykdom, trellekårene er kvinnens straffedom.⁶³

Dette er ifølge *Bibelens kvinner* den gamle pakts betingelser som forklarer hvorfor kvinner kues og mishandles over alt der kristendommen ikke har fått innpass, ja også i kristne samfunn som ennå ikke har forstått rekkevidden av Kristi nye pakt. At kvinners avmakt slik forklares som en velfortjent straffedom og delvis skyldes kvinnens egen karakter, må rett og slett betegnes som en anti-feministisk idé.⁶⁴

Idéen har antagelig voldt henne et visst ubehag, for i senere tekster som behandler de samme motivene er den falt ut. Hun har dessuten lest en bok som har influert henne dypt, nemlig *God's Word to Woman*, av misjonær og teolog Katherine Bushnell, som hun gjentatte ganger refererer til i sine tolkninger av urhistorien. I manuskriptene "Studier over frelsen i Kristus" (1944), "Guds ord til kvinnen"/"Kvinnens stilling i menigheten" (u.å) og Brev

til Marie fra 1949,⁶⁵ er det en påtagelig tendens til å forringe Adam og oppvurdere Eva. De ulike svarene til Adam og Eva da Herren konfronterer dem med overtredelsen, blir utbrodert på en for Adam degraderende måte. Eva omvendte seg, hun bekjente sin synd, sier Henny Dons. Adam derimot, angret ikke på det han hadde gjort, han skyldte på kvinnen og anklaget Gud. I Brev til Marie og "Guds ord til kvinnen", som synes å være skrevet på samme tid, er det tradisjonelle bildet totalt omsnudd, Adam og mennene etter ham blir Satans verktøy som kuer og tilintetgjør kvinnen, håpets og løftets bærer. En ny polaritet mellom Gud/kvinnen og Satan/mannen forklarer kvinneundertrykkelsen. Og nå slår hun fast at det ikke er Bibelens lære at kvinnen av Gud er bestemt til å underkaste seg mannen for sin synds skyld.⁶⁶ I hvilken grad hun har lagt disse radikale tolkningene frem i undervisning og foredrag, har jeg ikke hatt mulighet til å bringe på det rene.

Både i *Bibelens kvinner* og de senere tolkningene blir det sterkt poengtert at det angivelige løftet om den fremtidige frelseren knyttes til Eva, det er kvinnekjønnen som skal bringe forvandlingen.⁶⁷ Mannlighetens linje, Adam – Jesus Kristus som den annen Adam, undermineres, dels med støtte i kirkens lære. I henhold til læren er jo Jesus ingen vanlig mann, men Guds sønn, og kvinnen som fødte ham var jomfru. Jesus har derfor fått sin menneskelighet fra kvinnen alene, ifølge Henny Dons. Den frelseshistoriske linjen blir dermed Eva – Maria – Jesus. Både *Bibelens kvinner* og manuset fra 1944 utpensler Maria-skikkelsen og det enestående forholdet mellom frelseren og hans mor.

Felles for de ulike tolkningsutkastene er forfatterens oppfatning om at gudsforholdet og kjønnsforholdet er sammenfiltret, syndefallet skapte samtidig "et mellomværende" mellom Gud og menneske og mellom mann og kvinne. Først i frelsen, den nye pakt, blir dette "mellomværendet" utlignet.

"Den nye pakts kvinner"

Som forståelig er, er Henny Dons særlig opptatt av det radikalt nye i forholdet mellom Jesus og kvinnene i Det nye testamente. Kvinner tilhørte Jesu nærmeste krets, en ny og uhørt ting i et land der mødrene måtte lære sine sønner en morgenbønn hvor de takket Gud for at de ikke var født som hedning eller kvinne.⁶⁸ I Henny Dons' øyne var Jesus en motstander av kvinneundertrykkelse, blant annet i det at han uttalte seg mot polygami og skils-

misse.⁶⁹ Hun antyder til og med at Jesus hadde et nærmere forhold til kvinner enn til menn:

Undertiden har jeg tenkt at kanskje kvinnene forstod Jesus bedre enn mennene mens han var her i vår verden. Det ser ut som han betror nogen av sine dypeste sannheter først til kvinner.⁷⁰

Og indisier på hvordan den jordiske Jesus privilegerer kvinnene, er blant annet fortellingene om Martha og Maria som blir de første som får oppleve og blir forklart oppstandelsesunderet da Jesus vekker opp deres døde bror Lasarus, og Martha får høre erklæringen om at Jesus er oppstandelsen og livet (Joh 11,25). Kvinnene holder ut ved Jesu kors; de er de første som får vite at han er oppstått fra de døde, og Maria Magdalena er den første disippel som sendes ut med oppstandelsesbudskapet.⁷¹ Den samaritanske kvinne er endatil den første som Jesus meddeler Messias-hemmeligheten til.⁷²

Med Jesus ble trellekår og forbannelse opphevet, for kvinne som for mann.⁷³ Den nye pakt representerer dermed en radikal omveltning av kvinnens status:

Jesus Kristus løfter kvinnen opp fra å være et naturvesen, et redskap som kun var til for slektens forplantnings skyld, til påny å bli et vesen med dyp åndelig betydning og egen personlighets verd.⁷⁴

For Jesus er ikke mann og kvinne først og fremst mann og kvinne, men mennesker med evig personlighetsverdi i seg, skapt til å være søsken og medarbeidere for Gud, sier hun også. Og det er Jesu syn på kvinnen som er det viktige, ikke hva mennesker tror.⁷⁵ Slik har hun etablert et fast punkt, som hun forankrer i Bibelen og identifiserer seg med. Dette er en frigjøringsvisjon som samtidig blir til et tolkningsmessig ståsted både i forhold til bibeltekster og verden. Som vi har sett omtolket hun senere Eva-skikkelsen og syndefallets implikasjoner, men hun har ikke forandret synet på Jesus-skikkelsens emansipatoriske betydning.

Kvinnens åndelige likestilling får radikale konsekvenser for forholdet mellom kjønnene:

Bevisstheten om kvinnens likestilling med mannen i forholdet til Gud må også medføre at hennes stilling blandt menneskene blir en annen. Den kristne grunntanke i den nye kristenhet er at alle er religiøst likestillet uten

noget fortrin for rase, folk, social stilling eller kjønn, og etter dette nye grunnprinsipp hadde den nye kristne menneskehet å innrette sig.⁷⁶

En sentral bibelsk garanti for denne kjønnsinkluderende universalismen er Gal 3,28: "Her er ikke jøde eller greker, her er ikke træl eller fri, her er ikke mann og kvinne; for I er alle én i Kristus Jesus". I all kristen feminisme er dette et nøkkelord. Henny Dons siterer verset hyppig; i *Bibelens kvinner* lyder det nærmest som et omkved.⁷⁷

Forfatteren mener dessuten at Jesus først og fremst peker på typisk kvinnelige egenskaper når han forklarer hva det vil si å være en ny skapning og borger i hans rike. De fattige i ånden, de som sørger, de saktmodige, de som hungrer og tørster etter rettferdighet, de barmhjertige, de rene av hjertet og de fredsommelige – ved å saligprise disse etter hennes oppfatning kvinnelige egenskapene angir Jesus kvinnenens verdi i den nye pakt, hevder hun.⁷⁸

Men hvordan forklarer hun i *Bibelens kvinner* at også kristendommen har en lang undertrykkelseshistorie? Her svarer Henny Dons at mannen har vært lite villig til å gi fra seg makten frivillig, og at endringen ikke skulle skje med ytre makt, den måtte komme innenfra; først måtte hjertene forvandles, og først da ville de ytre samfunnsforholdene endre seg.⁷⁹

Noe overraskende muligens, etter den sterke understrekningen av kvinnens menneskelighet og nye stilling, kommer hennes uttalelser om at den nye pakts kvinne har sin viktigste og første oppgave i hjemmet.⁸⁰ At hun peker på hjemmet som en sentral oppgave for unge kvinner er ikke merkelig. Men tatt i betraktning også at det er en ugift yrkeskvinne som taler, er den absolutte forrang for hjemmet mer uventet. Dette synspunktet har hun imidlertid uttrykt ved flere høve.

Også moderligheten blir varmt forsvart i *Bibelens kvinner*. Den er kvinnens naturgave, fastslår Henny Dons, som beskriver den som evnen til å holde ut, våke og vente, lide og ofre. Moderlighet er altså ikke det samme som moderskap, men en slags kvinnelig personlighetsessens. Kvinnelighet blir dermed en særegen kvalifikasjon. I motsetning til dem som påstår at den spesielle kvinnaturen burde begrense kvinners utfoldelse til hjemmet, mener Henny Dons at det er bruk og plass for moderligheten også i menigheten.⁸¹ Mange av de samme tankene gir hun uttrykk for i artikkelen "Kvindens oppgave og arbeide i missionen" (1923), og

her erklærer hun at det er det varme moderhjetet Gud har gitt kvinnen som det er bruk for, både i familiekretsen, i samfunnet og i menneskehetens store familie.⁸²

Synspunktene plasserer Henny Dons som en forskjellsfeminist, en som bruker postulerte kjønnsforskjeller i argumentasjonen for å åpne nye samfunnsområder for kvinner. Hennes mytifierende tolkninger av skapelses- og syndefallsberetningen vektlegger også kjønnsforskjeller. Vi så dessuten at hun tenderte til å aksentuere kjønnsforskjeller i sin forståelse av “Jesu nye pakt”, men her ble kjønnsopolariseringen likevel nedtonet av universalistiske synsmåter.

Oppsummering

Henny Dons levde som hun lærte. Hennes liv var fylt til randen med ansvar og lederoppgaver. Undersøkelsen av hennes liv viser at utdanning og ledelse var emansipatoriske anliggender for kvinner i misjonen i første halvpart av det forrige århundre.

Når en person sitter så lenge i lederposisjoner som Henny Dons, reiser det også kritiske spørsmål. Hvorfor slapp ikke andre krefter til? Hva gjør det med vitaliteteten til en organisasjon som så lenge blir ledet av samme person? Slike kritiske spørsmål skal imidlertid ikke overskygge at Henny Dons er en kvinnelig leder-skikkelse som kaller på beundring. Ikke bare hadde hun mot og kraft til å arbeide for en bedring av kvinnesetting innenfor misjon og kristenliv, hun var også en samarbeidets kvinne, en diplomat som maktet å manøvrere i et farvann der kvinnesak mildt sagt var en kontroversiell affære.

Skrifter av Henny Dons:

Upubliserte skrifter

Brev til Ottine Ottesen, datert Kristiania 17.4.1902, LMFs arkiv i Oslo.

Brev til Marie [Monsen], datert Oslo, 27.8.49, LMFs arkiv i Oslo.

“Guds ord til kvinnen”/“Kvinnens stilling i menigheten”. Manuskript. Udatert [sannsynligvis fra 1940-tallet]. NMS Arkiv i Stavanger, Boks “Misjonsskolen for kvinner 1901–1978. Diverse v/Henny Dons 1920”.

“Kvinneres innsats i menigheten”, i “Bibelstudium”, datert 1947. NMS Arkiv i Stavanger, Boks 73, Misjonsskolen for kvinner 1901–1978.

“L.M.F. Lærerindernes missionsforbund”. (Protokoll fra stiftelsen og de første møtene i LMF). LMFs arkiv i Oslo.

“Lærerinnenes Misjonsforbund. L.M.F. Minnebok”. LMFs arkiv i Oslo, 1944.

[Teksten omfatter perioden 1902 til 1928/29. På s. 53 finnes dateringen 25.4. 1944].

“Studier over frelsen i Kristus”. Et manuskript med tre kapitler: “Bibeltimer om bibelens kvinner”, datert 10.2.44, “Kvinnens stilling i den gamle pakt”, datert 17.2.44, og “Kvinnens stilling i den nye pakt” (datering utvisket). NMS Arkiv i Stavanger, Boks 73, Misjonsskolen for kvinner 1901–1978.

Publiserte skrifter

Barnetro: fortellinger til bruk i søndagsskoler og barneforeninger. Samlet av Henny Dons. Norsk Søndagsskoleforbund, Kristiania 1915.

Bibelens kvinner: bibelstudier. Lutherstiftelsens Forlag, Oslo 1928.

Den kristne kvinne og bedningemisjonen: en historisk oversikt. Lutherstiftelsens Forlag, Oslo 1925.

“Enhet: Foredrag paa Sommerskolen 1911”, *Missionsbilsen* nr. 6, 1911, s. 41–44.

“Et missionsjubilæum”, *Norsk Missionstidende*, nr. 24, 1925, s. 198.

Hedningemisjonen i søndagsskolen: Raad og vink samt 52 fortellinger fra misjonsmarkene til bruk i søndagsskole og barneforeninger. Det Norske Missionselskaps trykkeri, Stavanger 1923.

“Henny Dons” i H. E. Wisløff (red.), *Hva livet har lært meg.* Indremisjonsforlaget, Oslo 1952, s. 9–35.

“Hjemmet for kvindelige missionselever”, *Missionsbilsen*, nr. 9, 1916, s. 69–71.

“Hjemmet for kvindelige missionselever”, *Missionsbilsen*, nr. 3, 1918, s. 21–22.

Hvad ordene betyr: hjelpebok i sjelesorg blandt unge. Utgitt av Norges K.F.U.K. speidere, Oslo 1937.

“Kvinders arbeid for missionen”, i Marie Høgh og Fredrikke Mørck (red.), *Norske Kvinder: En oversigt over deres stilling og livsvilkaar i hundredeaaet 1814–1914.* Berg og Høghs Forlag, Kristiania 1914.

“Kvindens oppgave og arbeide i missionen” i *Kvindens missionsarbeide*, Det Norske Missionselskaps Forlag, 1923.

“Kvinnelig tjeneste i kirken”, *Misjonsbilsen* nr. 3, 1938, s. 20–21. [Usignert]

Liv og overflod: bibeltimer for unge. Lutherstiftelsens Forlag, Oslo 1933.

“L.M.F. gjennom 40 år”, *Misjonsbilsen*, nr. 8, 1942, s. 33–36.

“L.M.F.’s 50 års beretning”, *Misjonsbilsen*, nr. 8, 1952, s. 132–3.

“Lov og evangelium i forkynnelsen” i *Foredrag holdt ved kurset for kvinnelige sekretærer i Oslo 2.–8. januar 1945.* Det Norske Misjonsselskap, u.å.

Lærerinnens Misjonsforbund: om L.M.F.s arbeide, oppgaver og mål. Hellstrøm & Nordahls Boktrykkeri, Oslo 1943.

“Misjonen og vestens kvinnebevegelser”, *Misjonsbilsen*, nr. 5, 1947, s. 55–59.

“Missionsarbeidernes ring”, tillegg til *Missionsbilsen*, nr. 3, 1910.

“N.K.N.s landsmøte, Stavanger 5.–9. juli 1910”, *Missionsbilsen*, nr. 4, 1910.
Stift barneforeninger for missionen. Det Norske Missionsselskaps forlag, 1919.
Vær med i ungdomsmisjonen. Utgitt av Norges Kristelige Ungdomsforbund, u.å.
“Women’s missionary College”, *Missionsbilsen*, nr. 1, 1912, s. 4–7.

Noter

1. Jeg vil gjerne få rette en varm takk til LMFs landssekretær Torunn Lunde. Hun har vært en viktig informant og har dessuten ytt praktisk hjelp med å fremskaffe kilder.
2. Følgende kilder ligger til grunn her: Anne Margrethe Brodal, *Med KFUK gjennom 100 år*; *Den norske del av slekten Dons*, s. 86–87; Henny Dons, “Lærerinnenens Misjonsforbund. L.M.F. Minnebok”, et manuskript som dekker perioden 1902 til 1928; Henny Dons, “Henny Dons” i H.E. Wisløff, *Hva livet har lært meg*, s. 9–35; Johanne Høeg, *Misjonsskolen for kvinner Oslo 1900–1979*; Kristin Norseth, “Henny Dons”, *Norske Biografisk Leksikon*, s. 349–350; *Norske Kvinners Nasjonalråd 1904–1954*; Per Voksø og Erik Kullerud, *I trekantens tegn: Norges Kristelige Ungdomsforbund gjennom hundre år*; “Hun sender gode ord over hele jorda”, *Vårt Land* 22. mai, 1964.
3. *Hva livet har lært meg*, s. 32–33. Et brev datert 5.11.1990 av Gunvor Sellevold forteller at det var i året 1891 den da 17-årige Henny Dons kom med seilskip til Rosendal, og at oppholdet varte til 1894.
4. L.M.F. Minnebok, s. 5 og 8.
5. L.M.F. Minnebok, s. 50 og 53.
6. *Vort Blad* 1906–1917, jf Brodal 1987:15. *Misjonsbilsen* 1905–1913 og 1929–1947 ifølge en oversikt utarbeidet av LMF-sekretær Torunn Lunde.
7. Dons 1923:19. Enkelte av bokens historier som skal illustrere “hedenskapets mørke” utpensler en råskap som neppe er særlig egnet for barn, og at hun tok dem med kan vel bare forstås som at misjonsaktivisten fikk overtaket på pedagogen.
8. Norseth 2000:349.
9. *Misjonsbilsen* nr. 5, 1947.
10. Jf Mikaelsson 2000; Predelli 1998.
11. Søsteren Ludovica (“Lully”) Dons, gift Bahr (1875–1944), ble også lærerinne og som Henny Dons en aktiv foreningskvinne i Oslo, men på andre arenaer enn denne. Fra 1918 til 1928 var Lully Bahr for-

- mann i Oslo høyere skolars lærerinneforening og samtidig til 1930 medlem av Oslo skolestyre. Hun satt i styret for Kvinneligaen for fred og frihet og var nestformann i Lærernes fredsneemd. Styreverv hadde hun også i Pedagogisk Samfund og Nordens skolenemnd. Se *Den norske del av slekten Dons*, s. 87.
12. Den kvinnelige arbeidskraften var i begynnelsen atskillig billigere enn den mannlige, derfor var det regningsssvarende å ansette lærerinner i allmueskolen. I 1875 lå lærerinnenenes gjennomsnittslønn på mellom 40 og 60 prosent av mennenes (Hagemann 1992:73). Dette er en av forklaringene på at det fra og med 1860 skjedde en tiltagende feminisering av allmueskolen, viser historikeren Gro Hagemann i verket *Skolefolk: lærernes historie i Norge* (1992). Læreryrket gjennomgikk en gradvis prosess henimot likestilling mellom kjønnene i siste halvdel av 1800-tallet, men det skjedde ikke uten motstand fra mannlige kolleger og offentlige myndigheter. Se også Kari Melbys doktoravhandling *Kvinnelighetens strategier* (1995). Folkeskolelovene av 1889 lovfestet 7-årig skoleplikt for alle norske barn, samtidig ble lærere og lærerinner formelt likestilt i skolen. Bylærerinnenenes dannelsesbakgrunn gjorde at de lenge ble ansett som kvalifiserte til undervisning uten noen lærerprøve, men i 1890 fikk kvinnene adgang til de vanlige lærerseminarene på linje med menn, og allerede i 1895 var 45 prosent av elevene kvinner (Hagemann 1992:90–93; Melby 1995:193).
 13. Hagemann 1992:80. Kristiania Lærerindeforening ble stiftet allerede i 1866 som den første lærerinneforeningen og kvinnelige yrkesorganisasjonen i landet. Anna Rogstad var for øvrig den første kvinnelige representant på Stortinget og den første lærerinne som søkte en overlærerstilling (jf Melby 1992:204, 211).
 14. Dette punktet blir understreket i protokollen fra stiftelsen og de første møtene i LMF.
 15. Den første protokollen, skrevet av Henny Dons, som bare heter "Lærerindernes missionsforbund", gjengir utførlig Annna Granquists brev og hvordan LMF fungerte i Sverige, videre inneholder den diverse møtereferater med diskusjoner om hvordan et norsk LMF burde ordnes, og hva slags oppgaver organisasjonen skulle ta på seg. Det fremgår blant annet at sekretær Lars Dahle i Det Norske Misjonsselskap ble kontaktet av Henny Dons før stiftelsen med spørsmål om et mulig samarbeid, noe Dahle stilte seg positivt til. I jubileumsartikkel "L.M.F. gjennom 40 år" i *Misjonshilsen*, nr. 8, 1942, opplyser Hen-

- ny Dons at det da allerede fantes en LMF-forening i Bergen, stiftet 17. februar 1902, som Oslo-gruppen ikke visste om.
16. Jf Agerholt 1980:93–4; Lein 1981.
 17. Den kontroversielle norske kvinnesakskvinnen Aasta Hansteen markerer i sin bok *Kvinden skabt i Guds billede* (1878/1903) at boken er noe så usedvanlig som et vitnesbyrd om forholdet mellom mann og kvinne fra en *kvinne*. Kvinnen har ellers vært tilsidesatt og dømt til taushet, derfor vet heller ikke menn noe om hva kvinners sanne vesen og personlighet er, hevder forfatteren (1903:2). Men når kvinnene forkaster “taushetsdogmet” og blir klar over sine sjels- og åndskrefter, vil de kunne åpenbare kvinnenaturen, og gi nye innsikter i forskning og tenkning (1903:43, 65). Det er ikke usannsynlig at Henny Dons har lest Hansteens bok, og om hun ikke har vært enig i alle forfatterens uortodokse synspunkter, er hun en forbundsfelle i kampen mot “taushetsdogmet.”
 18. *Den kristne kvinne og bedningemisjonen*, s. 16.
 19. Norderval 1982:29.
 20. Foredraget er trykket i *Missionsbilsen* nr. 6, 1911.
 21. *Kvinnens rett og plass i misjonsarbeidet*, s. 36. Møtet ble som planlagt holdt i friluft. Se for øvrig referatet i *Missionsbilsen* nr. 4, 1911 “Missions-sommerskolen paa Framnæs 3–7 juli” av signaturen J. W. (Julie Winsnes).
 22. Hun nevner sommerskolen og taleforbudet i sin L.M.F. Minnebok og opplyser her at departementet var blitt spurt og hadde svart negativt, s. 53.
 23. Agerholt 1980:241; Norderval 1982:27–36. De andre underskriverne var Marie Anker, Marie Michelet, Dorothea Schjoldager, Marie Sinding og Ida Welhaven.
 24. L.M.F. Minnebok s. 53.
 25. “Kvinnelig tjeneste i kirken”, *Misjonsbilsen*, nr. 3, 1938, s. 20. Det finnes også andre indikasjoner på at Henny Dons var tilhenger av kvinnelig prestedtjeneste. I 1911 kom et lovforslag som ga kvinner adgang til alle statens embeter, med 5 unntak. Et av unntakene gjaldt geistlige embeter i statskirken som fortsatt skulle forbeholdes menn. I 1911 sendte Norske Kvinners Nasjonalråd en henvendelse til Stortinget der en ba om at alle embeter skulle åpnes for kvinner (Agerup 1980:236). Henny Dons satt da i Nasjonalrådets styre (jf Norseth 1997:77, note 27).

26. Brodal 1987:18-19.
27. Jf Brodal 1987:28. Medlemsorganet i Unge Kvinders Kristelige Forening (UKKF – senere KFUK) *Vort Blad*, som ble redigert av UKKF-stifteren Sophie Pharo, skrev i 1895 om en av målsettingene for foreningens arbeid, som skulle være å oppdra unge piker til sann kvinnelighet, og med det mentes: “Den sanne kvinne er tilbakeholdende og sky. Hun taler aldri så høyt at hun kan dra andres oppmerksomhet til seg. Grunntonen i hennes karakter er beskjenhet og selvforglemmelse”. Sitat fra Voksø og Kulleruds *I trekantens tegn*, s. 121. Se også Norseth 1997:21.
28. I *Med KFUK gjennom 100 år* (Brodal 1987) er det gjengitt et megetsigende sitat fra en tale Marie Sinding holdt ved et kretsstevne i 1899. Her hevder hun at piker ikke oppdras til det samme ansvar som gutter gjør. Kvinner må følgelig lære respekt for seg selv: “[...] De unge piker må ved eksempler som statueres av kvinner, lære å respektere sitt eget kjønn og sitt eget ansvar, det må bli kvinner som løfter dem opp. Som leder i det kristelige ungdomsarbeid må kvinnen stille det samme krav til seg selv som til mannen, til de unge piker som til de unge menn” (1987:16).
29. Voksø og Kullerud 1980:122–3.
30. Brodal 1987:62–3.
31. Brodal 1987:18–19.
32. Voksø og Kullerud 1980:137–8.
33. Bladet ble tatt opp i *Norsk Missionstidende* i 1925.
- 34.
35. Jf Norseth 1997:52.
36. I artikkelen “Et missionsjubilæum” fra 1925 forteller Henny Dons at komiteen i førstningen besto av fru Bolette Gjør, fru Azora Jensen, fru Johanne Jahnsen, fru Gyda Eivindvik, fru Gina Brun, fru Barbra Klavenes.
37. Follesø 1973:2.
38. L.M.F. Minnebok s. 15–16. Kristin Norseth skriver i sin hovedoppgave at NMS-hovedstyret var innstilt på å nedlegge kursvirksomheten etter Bolette Gjors død. Generalsekretær Lars Dahle var lunkent innstilt til utdanning av kvinnelige misjonærer og mente de klarte seg godt uten. Damekomiteen stod imot og arbeidet i stedet for å få virksomheten knyttet fastere til NMS. Saken ble fremmet gjennom Kristiania kretsbestyrelse og kom opp på generalforsamlingen til

- NMS i 1910. Damekomiteen fikk da fortsatt myndighet til å drive kursvirksomheten, men generalforsamlingen vedtok statutter som ga hovedstyret i NMS anledning til å avgjøre oppnevning av styremedlemmer. Arbeidet ble likevel fortsatt som før, sier Norseth, jf 1997:60, 75. Se også "Litt om generalforsamlingen i Aalesund", *Missionsbilsen*, nr. 4, 1910, s. 5.
39. Se Føllesøe 1973:2, "Hjemmet for kvindelige missionselever", *Missionsbilsen* nr. 6, 1916 s. 46–47; Høeg 1967:75; L.M.F. Minnebok s. 17. I 1914 flyttet elevhjemmet til en større leilighet i Pilestredet 83. Plassen ble snart for liten også her, og i 1916 lufter Henny Dons idéen om at hjemmet burde få et eget hus, gjerne sammen med KFUK, se "Hjemmet for kvindelige missionselever", *Missionsbilsen*, nr. 9, 1916, s. 70.
 40. "Bolette Gjørs minde", *Missionsbilsen*, nr. 4, 1910, s. 7–8.
 41. Jf "Til alle L.M.F. medlemmer fra styremødet 8de oktbr. 1910", *Missionsbilsen*, nr. 5, 1910 s.3-4; "Fra styret i L.M.F." *Missionsbilsen* nr. 2, 1912, s.10–11.
 42. Brev undertegnet Lars Dahle på vegne av hovedbestyrelsen, datert 10. oktober 1910.
 43. "Fra styret i L.M.F.", *Missionsbilsen*, nr. 2, 1912, s. 10.
 44. Jf Henny Dons, "Women's missionary College", *Missionsbilsen*, nr. 1, 1912, s. 4–7.
 45. Se "Forelæg til L.M.F.s landsmøte 8–10 juli 1912", *Missionsbilsen*, ekstranr., juli 1912, s. 33–35.
 46. L.M.F. Minnebok s.24–27.
 47. Se møtereferatet "Landsstyret for L.M.F.", *Missionsbilsen* nr. 7, 1918, s. 53–54, hvor det fremgår at det var Henny Dons som meddelte landsstyret nyheten.
 48. L.M.F. Minnebok s. 31–32.
 49. L.M.F. Minnebok, s. 30.
 50. L.M.F. Minnebok s. 9.
 51. Predelli 1998:329.
 52. Michelet 1946:281–287; Predelli 1998:309.
 53. Michelet 1946:287; Predelli 1998:314.
 54. Se "Fra L.M.F.s styre" i et tillegg til *Missionsbilsen*, nr. 2, 1909; Predelli 1998:325-6.
 55. Jf "Missionsarbeidernes Ring, Aarsberetning 1911–1912", *Missionsbilsen* nr. 3, 1912, s. 23.

56. "En hilsen til lærerindernes missionsforening", *Missionsbilsen*, nr. 3, 1909, s. 3–4.
57. Predelli har gått detaljert gjennom prosessen, 1998:327–334. Se også "Aapent brev til foreningerne og enkeltmedlemmerne i Missionarbeidernes ring" i *Missionbilsen*, november/desember 1907 av Bolette Gjør, og Marie Michelets *Minner og tidsbilleder*, 1946, s. 288–291 og 301–304 om hvordan MAR ble avvist på NKN-landsmøtet 3.–7. juli 1907, men likevel fikk støtte fra mange fremtredende kvinnesakskvinner, blant dem kristianialærerinnene Anna Rogstad og Anne Holsen. Michelet forteller detaljert om hvordan hun som viseformann la frem NKNs avvisning av MAR for ICW-styremøtet i 1908, og fikk deres fulle medhold i at alle medlemsorganisasjonene i ICW var åpne for religiøse kvinneforeninger, se 1946:309–316.
58. Michelet 1946:316.
59. Se notisene "L.M.F. og N.K.N.", *Missionsbilsen* nr. 6, 1912, s. 46, og "Fra Norske Kvinders Nationalraad", *Missionsbilsen*, nr. 3, 1913, s. 24. Ved NKN-landsmøtet i 1913 ble Henny Dons valgt til en av viseformennene i organisasjonen, se "N.K.N.s landsmøte i Kristiansand 3.–7. juli", *Missionbilsen* nr. 7, 1913, s. 52–53; L.M.F. Minnebok s. 18.
60. Michelet 1946:315–16.
61. Michelet 1946:288; Predelli 1998:315.
62. L.M.F. Minnebok, s. 55.
63. Dons 1928:9.
64. Henny Dons nevner i forordet til *Bibelens kvinner* hvilke bøker hun har støttet seg på, og blant dem er den danske forfatteren Marie Høyers *Kvinden fri eller træl*, en bok jeg desverre ikke har fått oppspørt. I LMFs boksamling i Oslo finnes imidlertid en annen bok av Marie Høyer, *Kvinden og æreslegionen*, som Henny Dons har eid. Her fins uttalelser som er beslektet med sitatet i *Bibelens kvinner* (jf s.58–59), og det er derfor ikke usannsynlig at tankegangen kan spores tilbake til Marie Høyer.
65. Ifølge Torunn Lunde er det sannsynligvis Kina-misjonær Marie Monsen som er adressaten for dette brevet. Marie Monsen og Henny Dons var nære venner, jf Golf 2000:156 og 159.
66. Brev til Marie, s. 4 og "Guds ord til kvinnen" s. 6.
67. 1928:10.
68. 1928:79.
69. 1928:64.

70. 1928:68.
71. 1928:68.
72. 1928:59.
73. 1928:10-11.
74. 1928:65.
75. 1928:104.
76. 1928:66.
77. Se s. 11, 27, 54, 65, 95.
78. 1928:66-67.
79. 1928:68.
80. 1928:98.
81. 1928:97.
82. 1923:4.

Kilder

“Bolette Gjørs minde”, *Missionsbilsen* nr. 4, 1910, s. 7-8.

Bjerknes, Helene, “Henny Dons. Stifter av L.M.F., og formann i 41 år”, *Missionsbilsen*, nr. 6, 1966.

Brev fra Lars Dahle til LMF, datert 10. oktober 1910: LMFs arkiv i Oslo.

Brev fra Lars Dahle til LMF, datert 7. januar 1911. LMFs arkiv i Oslo.

Brev fra Gunvor Sellevold til LMF, datert 5.11.1990. LMFs arkiv i Oslo.

Brev fra Gunvor Sellevold til Hjørdis Rogstad, datert 11.2. 1991. LMFs arkiv i Oslo.

Brodal, Anne Margrethe, *Med KFUK gjennom 100 år*. Triangelforlaget, Oslo 1987.

Dons, Leif, *Den norske del av slekten Dons fra ca. 1600 og frem til 1995*. Asker 1995.

Follesøe, Ella-Marie, “Misjonsskolen for kvinner, Collettsgt. 33, Oslo 1, historikk.” Upubl. manuskript, Oslo 16. november 1973, 4 s. NMS arkiv, Boks 73. Misjonsskolen for kvinner 1961-1978.

“Forelæg til L.M.F.s landsmøte 8-10 juli 1912”, *Missionsbilsen*, ekstranr. juli 1912, s. 33- 35.

“Fra L.M.F.s styre”. Tillegg til *Missionsbilsen*, nr. 2, 1909.

“Fra Norske Kvinders Nationalraad”, *Missionbilsen*, nr. 3, 1913, s. 24.

“Fra styret i L.M.F.”, *Missionsbilsen* nr.2, 1912, s. 10-11.

Gjennom 40 år, 1902-1942. Lærerinnenenes Misjonsforbund L.M.F., Oslo 1946.

- Gjør, Bolette, "En hilsen til lærerindernes missionsforening", *Missionsbilsen*, nr. 3, 1909, s. 3–4.
- Gjør, Bolette, "Aabent brev til foreningerne og medlemmerne i Missionsarbeidernes Ring", *Missionsbilsen*, november/desember 1907, s. 4–6.
- Gjør, Bolette, "Aarsberetning for Missionsarbeidernes Ring", *Missionsbilsen*, nr. 2, 1908, s. 4 og nr. 3, 1908, s. 4.
- Hansteen, Aasta, *Kvinden skabt i Guds billede*. Steenske Bogtrykkeri og Forlag, Kristiania 1903 (1878).
- "Hjemmet for kvindelige missionselever", *Missionsbilsen*, nr. 6, 1916, s. 46–47.
- "Hun sender 'gode ord' over hele jorda", *Vårt Land*, 22. mai 1964.
- Høeg, Johanne, "Misjonsskolen for kvinner", i *Norske Misjonsleksikon*, Bind 3, Nomi Forlag, Stavanger 1967, s. 74–76.
- Høeg, Johanne, *Misjonsskolen for kvinner Oslo 1900–1979*. Informasjonstjenesten NMS, juni 1981.
- Høyer, Maria, *Kvinden og æreslegionen*. Eget forlag, København 1926.
- J.W. [Julie Winsnes], "Missionsommerskolen paa Framnæs 3–7 juli", *Missionsbilsen*, nr. 4, 1911, s.27–28.
- "Landsstyret for L.M.F.", *Missionsbilsen*, nr. 7, 1918, s. 53–54. [Møtereferat]
- "Litt om generalforsamlingen [NMS] i Aalesund", *Missionsbilsen*, nr. 4, 1910, s. 5–6.
- "L.M.F. og N.K.N.", *Missionsbilsen*, nr. 6, 1912, s.46.
- Michelet, Marie, *Minner og tidsbilleder*. Dreyers forlag, Oslo 1946.
- "Missionsarbeidernes Ring. Aarsberetning 1911–1912", *Missionsbilsen*, nr. 3, 1912, s.23–24. [Undertegnet Henny Dons og Olga Bredal]
- "N.K.N.s landsmøte i Kristiansand 3.–7. juli", *Missionsbilsen*, nr. 7, 1913, s. 52–53.
- Norges Kristelige Lærerforbund: 50-års jubileumsskrift 1909–1959*. Dreyer Aksjeselskap, Stavanger u.å. (1959).
- Norske Kvinners Nasjonalråd 1904–1954*. Norske Kvinners Nasjonalråd, 1957.
- Oslo lærerinnelag gjennom 100 år 1866–1966*. Oslo lærerinnelag, Oslo 1966.
- Rettedal, Knut, *Kvinnens plass og rett i misjonsarbeidet belyst fra Skriften og historien*. Eget forlag, u.å.
- "Til alle L.M.F. medlemmer fra styremøtet 8de oktbr. 1910", *Missionsbilsen*, nr. 5, 1910, s. 3-4. [Undertegnet "Styret"]
- Voksø, Per og Erik Kullerud, *I trekantens tegn: Norges Kristelige Ungdomsforbund gjennom hundre år*. Triangelforlaget, Oslo 1980.
- Winsnes, Julie, "Missionsskolen for kvinder", *Missionbilsen*, nr. 8, 1920, s. 62–63.

Faglitteratur

- Agerholt, Anna Caspari, *Den norske kvinnebevegelsens historie*. Gyldendal Norsk Forlag, Oslo 1980 (1937).
- Bloch-Hoell, Nils E., "Kvinnens plass i misjonsarbeidet, og kvinnefrigjøring i kirkene i Afrika og Asia," *Kirke og kultur*, hefte 9–10, 1975, s. 601–614.
- Fæhn, Helge, "Kvinder selv stod op og strede...." *Kirke og kultur*, hefte 9–10, 1975, s. 587–600.
- Golf, Olav, *Marie Monsen: Kinamisjonær – bonnekjempe – kvinneaktivist*. Lunde Forlag, Oslo 2000.
- Hagemann, Gro, *Skolefolk: lærernes historie i Norge*. Ad Notam Gyldendal, Oslo 1992.
- Kvinnekamp og kristen tro. En antologi utarbeidet av Kirkerådets utvalg for forskning og utredning*. Land og Kirke/Gyldendal Norsk Forlag, Oslo 1975.
- Lein, Bente Nilssen, *Kirken i felttog mot kvinnefrigjøring*. Universitetsforlaget, Oslo 1980.
- Melby, Kari, *Kvinnelighetens strategier: Norges Husmorforbund 1915-1940 og Norges Lærerinneforbund 1912-1940*. Dr. philos. avhandling i historie, Universitetet i Trondheim 1995. Skriftserie 4/97, Senter for kvinneforskning, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Mikaelsson, Lisbeth, *Kallets ekko: Studier i misjon og selvbiografi*. Dr. philos. avhandling i religionshistorie, Det historisk-filosofiske fakultet, Universitetet i Bergen, 2000.
- Norderval, Kristin Molland, *Mot strømmen: kvinnelige teologer i Norge før og nå*. Land og Kirke/Gyldendal Norsk Forlag, Oslo 1982.
- Norseth, Kristin, "... at sette sig imod vilde være som at stoppe Elven". Tidsbegrenset hovedoppgave over oppgitt emne i kristendomskunnskap, Det teologiske Menighetsfakultet, våren 1997.
- Norseth, Kristin, "Henny Dons" i *Norsk Biografisk Leksikon*, 2. bind, Kunnskapsforlaget, Oslo 2000, s. 349–350.
- Predelli, Line Nyhagen, *Contested Patriarchy and Missionary Feminism: The Norwegian Missionary Society in Nineteenth Century Norway and Madagascar*. A Dissertation Presented to the Faculty of the Graduate School of Southern California, In Partial Fulfill-

ment of the Requirements for the Degree Doctor of Philosophy, August 1998.

Tjelle, Kristin Fjelde; "Misjonskvinneforeningsbevegelsen i Norge", *Norsk tidsskrift for misjon*, nr. 3, 1999, s. 175–190.

Lisbeth Mikaelsson, cand.philol. 1976, hovedfag i religionshistorie. Dr. philos. 2001 på grunnlag av avhandlingen *Kallets ekko: studier i misjon og selvbiografi*. Ansatt ved Universitetet i Bergen siden 1977. Nå førsteamanuensis ved Seksjon for Religionsvitenskap ved UiB. Arbeider i forskning med nyreligiositet og norsk misjon, med særlig henblikk på misjonslitteratur og kvinne- og kjønnsstatikk.

"Woman, take responsibility and leadership in your own hands". The history of Henny Dons

The article is a biographical survey of Henny Dons (1874-1966), long-standing leader of the Female Teachers' Missionary Association in Norway. Focus is placed on Henny Dons' feminist sympathies and contacts, her efforts in providing education for female missionaries, and her interpretation of biblical views on woman and women's emancipation. Henny Dons – resourceful, intelligent, devoted and brave – played a significant role in church and society for half a century.